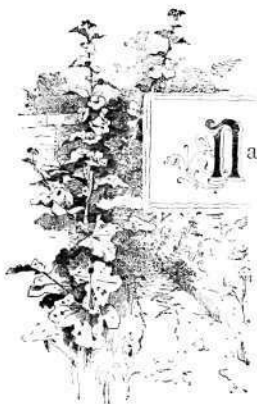

Odlomki ženskega

dnevnika.

(Novela.)

Navadno, tristopetinšestdesetdnevno leto smo danes nastopili. Lansko leto bilo je za eden dan daljše, nego letošnje, takó da bode letošnje imelo za eden dan manj veselosti, pa tudi manj žalosti od lanskega. In kdo ve, koliko bolečin bode s tem polajšanih nesrečnikom, ki so letos obsojeni v solzah se topiti? Italijanski pesnik Silvio Pellico barem pravi, da kdor je prestal eden sam dan prave otožnosti, imeti mora uže pravi pojem o nesreči, in mora občutiti sočutje do vseh onih, ki trpé. Če tedaj otožnost tako neskončno onesrečuje človeka, katera je vendar-le duševna bol, koliko več

morajo toraj druge nesreče trpljenja provzročati, koje takó raznovrstno in tako obilno tarejo ubogo človeštvo?

Onim pak, katerim življenje pólje od veselja do veselja, od radosti do radosti, kaj njim mar, da jim letošnje leto odvzame eden dan veselja? Saj jim koncem veselega leta pričinja drugo, menda še veseleje. In tako se jim redoma vrsti leto za letom, nikdar gledajočim trpečih svojih sobratov. Pa čemu bi tudi oni, temno gledajoč na revščino sveta grenili si samí slast brezskrbnega življenja? Da človek le enkrat živi, predobro jim je znano, a znano tudi, da bi jim bilo pozneje zastonj obžalovati, kar bi sedaj zamudili.

Vendar pak, hvala Bogu, malo jih je takih, ki bi mogli z življenjem tako se bahati. Vsaj kakor me moje dosedanje še majhne izkušnje o življenji uče, vsak človek, bodi si katerega koli stanu, nosi svoje gorje. Nemirno človeško srce je pač tako ustvarjeno, da, naj se ono topi še v taki obilnosti vsega, in naj mu še tako milo smehlja sreča, ono vendar biva vedno nemirno, vedno po čem novem hrepeni. Tako na vse zadnje revežu kakor bogatašu, srečnežu kakor nesrečnežu velja ena sodba o svetu: da je on vendarle «dolina solz».

Sploh sem jaz o zemskej pravej sreči jaka nevernica postala. Naj se temu-le ziblje na ustnicah

veselo smehljanje, naj le oni svoje vedro čelo ponosno vzdiguje, in ta-le brezskrbno upijani svoje srce sreče in veselje, ali ga bodem zavoljo tega imenovala srečnega? Nikakor ne! — Goethe je bil kot najsrečnejši človek od pre mnogih zavidan. In kako ne bi bil? Bil je na dobrem glasu, slavili so ga daleč in blizu; užival je najbolje zdravje; bogatstvo in naklonjenost mogočnikov ga je obdajala: a vendar je najti mest v njegovih spisih, kjer se pritožuje, da v celem svojem življenji ni užival pet tednov čistega veselja! In koliko takih izgledov najdem, da le nekoliko pazljiveje ogledujem svet!

Toda, kaj meni mar za svet? Ima-li moj dnevnik nalogo, zgodovino, krvavečo zgodovino človeštva pripovedovati, a ne tem več nekoje dobe moje mladosti, nekoje tajne vzdihe, in nekoje skrivne želje mojega zapuščenega srca razodevati? Kajti moja želja je, tebe, mala knjižica, smatrati in hraniti kot eden del mene same, kot oni del, ki tako rad omaguje, moj spomin! Glej, kot tak, kot svoj lastni spomin bi te rada smatrala, kot spomin na mojo mladost, kot spomin na ona občutljiva leta, ko človeku srce velja za vse, pamet pa in dolžnost za pristransko stvar! Prišla bode, upam, tudi meni enkrat ona doba, ko bodem mirno živeč imela za sanje vso svojo preteklost. Ondaj mi bodeš, ti knjižica, stopila pred oči in mi vzbudila one davnopretekla spomine.

Z novim letom tedaj začinam svojo pismensko izpoved, ali bolje rekoč svoje pismeno zaupanje proti tebi, neobčutljiva knjižica; kajti ta dan zdi se mi najprimernejši k takemu početju. A prašati nočem, kakov da bode njegov konec, ne s čem bodo napolnjeni tvoji predeli — ne maram in nočem tega vedeti! Nočem s tožnim premišljevanjem svojim segati v skrivna dejanja roke, mene in kar nas na zemlji živi, vladajoče. Saj, kakor ni najti dveh cvetlic, dveh dreves, dveh obrazov, dveh duš, ki bi si popolnoma bile enaki, tako tudi v življenji ni najti dveh časov, dveh dnij, ki bi si bila v vsem podobna. Po kratkej blaženej, jasnej dobi pridejo zopet dnevi težav in žalostij. Sladkim, mirnim sanjam mnogokrat sledijo burne sanje, polne groz in strahov. Tako se godi v življenji, in enako se bode tudi meni godilo. Ali prenašati hočem se navaditi!

Hud je bil današnji dan. On se je odlikoval s posebno zimsko silo. Veter je bučal s tako grozovito strašljivim glasom in stresal tako močno gola, pusta drevesa ter hišno zidovje, da človek v gorkejši sobi sedé je moral meniti, da so kakovi siloviti duhovi iz svojih grobov vstali, in da iz gole zavidnosti proti živečemu človeštvu hočejo svet podreti in porušiti.

Takov utis je na mojo dušo storil večerni mrak današnjega dneva, ko v dobro zakurjenej sobi sedé,

čelo na stekleno okno pritiskaje, zrem v skoraj uže nočno tmino, kako divji sever velo listje, edini borni ostanek nekdanje lepote nasproti mi stoječega drevesa, neusmiljeno stresa ter od tal do mojega okna in od okna visoko visoko nad hišno streho kot razkačen vznáša in od tod zopet gori in doli. A Bog zna, do kedaj bi bila ondaj ostala v čudne misli utopljena, ko ne bi me bil iz njih predramil veseli krik četverih otrok, ki so se med seboj igrali v mojej bližini. Dolgo in dolgo sem nemo poslušala nedolžno kramljanje četverih črvičev, čudé se marsikteremu modremu njih prašanju in odgovoru. Pri tem sem se prepričala, koliko nežneje in sveteje so premnogokrat priproste misli nedolžnega otročiča napram tolikokrat pokvarjenim osobam, katerim je domača odgoja otrok dostikrat izročena. Ali ena misel vzbuja drugo, in na konci misli vzbujajo občutke. Čegavi in kaj so meni ti otroci? — Ta misel mi je pregnala milino, kojo sem čutila pri gledanji njih nedolžnega igranja. Ta misel mi je zatemnila čelo, skrčila srce, solze v oči privabila. En pogled na preteklost, drugi na sedanost, tretji na neznano in negotovo mojo bodočnost, in mojega življenja podoba stoji mi pred očmi.

Majhen otročič sem bila, ko sem izgubila mater, in to tako majhen, da kolikor se trudim s pomočjo spomina vpodobiti si nje obraz in lastnost svoje rodi-

teljice, vendar si je ne morem predstavljati niti toliko, da bi zamogla s prepričanjem vzklikniti: Imela sem i jaz nekđaj nekoga, ki me je ljubil, pestoval in ljubkoval tako, kakor vas, presrečni otročiči, zdaj neprestano boža in neguje ljubeča vas materinska roka. Imela sem tudi jaz nekđaj svojo mater, ktere se več ne spominam! Pač pa se spominam pretečih pogledov mačehe, njene osorne, trde, pri vsakej priliki zapovedujoče mi besede; spominam se nemarečega mojega očeta proti meni, vidim njega umirati in me priporočevati varstvu one brezsrčne ženske, ki navidezno ganena obetuje, pri njegovi postelji kleče, ostati mi tudi v bodoče, kakor doslej «ljubeznjiva in skrbna mati in odgojiteljica». Tega je uže pet let minulo. Pridno in gospodinjsko je res ona zá-me vedno skrbela. In kako tudi ne bi? Saj sem dobra varuhinja četrerih njenih otrok, mojih polubratov in polusester.

In v takej družbi izginila so mi otročja leta, brez smeha in brez radosti, brez one brezskrbne veselosti, ktero večina otrok neskaljeno uživa. A meni je ona bila zabranjena. Da bi se bila smejala, smrten greh bi bila učinila v očeh svoje mačehe. «Resno se mora človek vesti, solziti se raje nego pa smejati. Vzrokov imamo dovolj k solzam, zaradi obilega števila naših pregreh!» Tako je ona rékala in mi znala vzbujati jok. Jaz pak sem se solzila, bridko

solzila, če tudi le z otročjimi solzami za — tuje grehe!

Bodi še tako težaven, bodi še tako brez konca in kraja dolg dan, vselej proti njega koncu se oglasi mili večerni zvon. In našemu življenju ne godi li se mnogokrat baš enako? Viharna in obupa polna je dostikrat življenja pomlad, a miren, kakikrat celo srečen življenja daljni tek.

Čudna misel, čudna nada, koja se mi je danes v prsih oglasila in koja, ne tajim, me je zazibala v sladke, da-si tudi morebiti varljive sanje glede moje bodočnosti. Zakaj ne bi smela tudi jaz napajati si mlado dušo z upi in si tako z njimi nekoliko razvedrevati svoje mladostno, s temnimi oblaki nezgod krito nebo? Iluzije, domišljavanja, kako to, da baš danes ste se jele na mojem nebu prikazovati? — Iluzije, domišljavanja, čemu ta vzdihljaj? Mora-li vse, kar jaz o svojej bodočnosti naslikujem sebi v tešilo, biti iluzija? In ko bi tudi tako bilo, kaj pa zato? One mi vlivajo začasni mir v otožno srce, in to tudi nekaj velja. Zato se mojemu ukusu vidi popolnoma opravičen izrek Viktorja Huga, ki o tem govore pravi: «Po njih izgubah — po izgubah iluzij — življenje izgubiva svojo veljavnost, in brez njih več ne bi vredno bilo dalje živeti». In res, niso li iluzije, domišljije, skoro tako potrebne malo veselemu na-

šemu življenju, kakor zrak, koji dihamo? Ni-li stokrat pametneje in zdravéje, domišljijam v oblast se podajati nego obupu v naročje? slutiti neko daljno srečo nego omagovati pod tego nadlegujočega nas gorja?

Kar se enemu vidi neumnost, drugemu oholost, tretjemu človeška slabost, domišljevat si oddeljeno srečo, vidi se meni dar božje previdnosti, poklonjen človeštvu, da lože nosi breme svoje usode. Iluzije jetniku olajšujejo težke verige sužnosti; iluzije dajejo tudi najnesrečnejšemu človeku nekojo notranjo zadovoljnost, katera mu zopet pogladi zgrbančeno čelo in mu v dušo vlije novo moč k daljnji borbi življenja. Uže vsled njih samih vsaki izmej nas čuti nekaj radosti in nekaj srečnih trenutkov! Kako lepo na priliko je prezirati lastne napake in sebe misliti, bodi-si tudi eno samo uro, kot popolno bitje! Ni ga človeka, ki, naj bi bil še tako grd in spačen po životu, ne bi menil, da je lep, in ne bi mislil, da je v drugih vzbudil simpatijo do sebe. In ko bi tako ne bilo, svet bi se prenapolnil obupnikov. Recimo kojé devi, da je «lepa», ali kojemu mladenču, da so njegovi peresni proizvodi «izvrstni» in da mu obetujejo bodočnost cvetoče slave, verovala bodeta na prvo besedo; ne bode jima treba tega ponavljati. O človek, človek, v ničem nisi tolik mojster nego v prevarjenji samega sebe! Vzemimo tedaj svetu domišljije, ali bi

potem še bila ljubezen? Bi-li imeli narodi še svojih junakov? In moje življenje, kakovo bi pač ono bilo, ko ne bi neprestano po mladej mojej glavi rojile domišljije? — Pač žalostno! A tako v neizmernej svojej otožnosti uživam mnogo lepih trenutkov, in to takoršnih, da bi jih ne hotela zameniti za marsikatero darovano mi tešilno besedo. Tako na priliko me danes celi dan spremljava misel, da bi vendar utegnil tudi meni še posijati kedaj kakov žarek sreče. Misel ta pak me je vzdrževala celi dan vedro, in danes v noči gotovo kaj lepega sanjam.

Utrujena sem, in kaj dobro bi zmučenemu mojemu životu ugodila mehka postelja. Toda moj duh bedi; zaspanec se še noče mene polastiti. Zato hočem raje darovati urico časa svojemu dnevniku, sedaj, ko je moja fantazija še vsa v ognji prežitih veselostij, namestu da bi brez spanja merila dolgost in širokost svoje postelje.

Današnji dan, ta je bil dan, meni pomenljiv in znabiti da enkrat tudi nepozabljiv! Saj sem v njem postala lastna svoja gospodarica, ter prvič stopila mej svet, v javnost, in prvič spoznala, da je svet lep, da je življenje lepo.

Uže početek tega dneva je bil jako originalen in meni nenavaden.

Odkar so mi namreč odločili za spalnico majhen sobico, oddaljeno od stanovanja hišne družine — in to uže tako davno, da sama več ne vem, kedaj je bilo —, se ni živa duša nikdar zmenila, kedaj da v jutro vstajam. Ali ob petih v jutro, ali ob desetih, vedel ni nihče, niti ni nikdo o tem kaj popraševal. Spala sem vedno tako dolgo, dokler je namreč moj život zahteval spanja.

Četrť ure je manjkalo do sedme, ko se danes jutro vzbudim. Baš sežem po svojo molitveno knjigo, da po svojej navadi opraviť svojo jutranjo molitev, ko se mi zdi, da je nekdo na vrata sobe potrkal. Oglasiti se nisem hotela. Gotovo sem se zmotila, sem si mislila; kajti kdo bi se mene uže na vse zgodaj spominal ali pak me celo potreboval? Dalje nisem utegnila z mislijo, in vrata se odpró brez mojega dovoljenja. Bolj pa nego trkanje me je presenetila prikazen, katera se mi je prijavila skozi odprta vrata. Lastnim očem nisem verovala. Stala je pred manoj praznično oblečena — bila je nedelja — in resno, modro se držeč — moja mačeha!

«Irma», začela je govoriti, «danes baš dopolnjuješ svoje osemnajsto leto. Od tvojega očeta prejela sem povelje, strogo te čuvati do današnjega dne; od danes naprej pa te prepustim varstvu tvoje lastne pameti, tvojemu lastnemu vodstvu. Dobivala bodeš vsaki mesec namenjeno ti svoto denarja.

za svoje potrebe; s stanovanjem in s hrano pak ostane kakor je bilo do sedaj. Voščim ti k tvojemu rojstvenemu dnevnu poštenega soproga, kakor je bil moj mož, tvoj oče!»

Rekši obrnila se je in izginila. In kaj bi naj dalje napisovala, kakšna čuvstva je v meni zapustil ta obisk? Dosti bodi, ako rečem, da ona niso bila ne prevesela pa tudi ne prežalostna. Vedno pak mi je po ušesih donela zadnja nje beseda: «voščim ti poštenega soproga». Tako! Soproga, soproga! Ali sem pa uže godna za možitev? — Smem-li tedaj še upati spremembe v svojem življenji, mile spremembe, katera bi napolnila z nepoznanimi meni do sedaj čuvstvi to pusto moje srce, in bi me privezala s sladko, neprisiljeno vezjo na življenje? — Kaj pak naj storim, da se prikupim možu, katerega srcu bi se moje rado udalo? Kakošna sredstva naj k temu porabivam? Znabiti lepoto, ljubeznivost? —

In s takim samogovorom sem bila zgotovila svojo jutranjo toaleto. Nehote približam se zrcalu, nepremakljivo zrem nekoje minute va-nje, na mojo celo podobo, ki se je v njem zasvetila. Dobrodejen je bil utis tega pogleda. Pojde, pojde, sem dejala, in če že z drugimi sredstvi ne, z zapeljivostjo moje lepote bodem gotovo očarala katero si bodi možko srce.

Na večer sem bila povabljena na besedo. To je bilo veselje! Več mi ni treba kot nekdanj za vsak

korak, ki ga delam, prašati dovoljenja. Jaz hočem iti, in nihče moje želje ne ustavlja! Iti hočem in tako se nališpati, da bodem lepa, da bodem zapejljiva, da bodem dopala! Dopasti hočem! Mlada sem, in zdaj je čas, da poravnam preteklost, da s prijetnim mladostnim uživanjem preprogo razprostiram za svojo prvo solzno dobo življenja.

In navdušena po teh čuvstvih sem ponosno nastopila razsvitljeno sobano, ki je mrgolela odličnih gostov. Glavo kvišku držeč, merila sem koj z enim pogledom zbrano društvo, ki me je osupneno gledalo in je mej saboj šepetalo. O čem so si govorili, ni bilo težko uganiti: o mojej prikazni v javnosti in o mojej lepoti. O mojej lepoti? — Se-ve da, moja lepoto so občudovali. Glas pohvale me je koj pri mojem vstopu v sobano pozdravljal. Kako je krasna, sem čula se glasiti iz mnogih ust! O jaz sem vedela, da rudeča kamelija, koketno postavljena v sredo mojih črnih lasij, se mi bo dobro podajala.

In prijetno sem se ondaj zabavljala. Kar je bilo mladine moškega spola, bilo se je nabralo okoli mene, in vsak mi je bil prijazen, in vsak je imel za-me lepo, pohvalno besedo. Posebno neki mladi bogato napravljeni gospod, rudečega polnega lica, srednje velikosti, mi je bil kaj prijazen, in mi je govoril tako mehke besede ter se vedel tako ljubeznivo z menoj, da sem s početka celo mislila, da se z

menoj šali. Ni čudo; ker odkar živim, ne vem, da bi mi bil kdo govoril tako iz srca, kakor baš ta mladeneč. In meni je bilo to obnašanje nenadejano in nenavadno,

«Irma», zašepnilo mi je poleg mene sedeče deklé, moja tovaršica, «danes očaruješ vsacega, ki se tebi približuje; celo bogatemu morskemu stotniku si očarala srce, kar ni dosegla nijedna tvojih vrstnic. Voščim ti srečo!»

Začudjena sem jo pogledala, ker je nisem razumela. In baš hočem pojasnila, ko mi iz ust ukrade besedo dvoje velikih črnih očij, ki ste me izpod visokega čela samotno sedečega mladenča gledale tako milo, skoraj proseče. Za trenotek ustavim svoj pogled na obraz, ki družega v resnici ni izraževal, kot dobrohotnost in otročjo nedolžnost, kakor prašajoč ga, česa želi od mene. A on, namesto da bi me nadaljeval pogledovati, kar so drugi mladenči storili, obrnil je svoje oči v tla in močno zarudel.

«Kdo je oni mladeneč», sedaj ogovorim svojo sosedinjo. — «Sveti Alojzij», mi ta odgovori, in se poredno nasmeje. Jaz pak sem jej pomagala smejati se in bila vesela.

Tako je izginil večer, krasni večer, in bližala se polnoč in z njo čas odhajanja. Morski stotnik bil je moj spremljevalec, in zdaj spet samotna v svojej sobici sedim, zvesto poročevaje tebi, knjižica, toliko

prijetnosti in zabave. Ljubeznive besede morskega stotnika mi še prijetno done v ušesih, a pri srci vendar še nič onega ne čutim, kar pesniki opevajo kot ljubezen. Zato ne vem, kako se zove čuvstvo, ki je čutim do tega tujca, a ljubezen uže ni, ker v njem ne občutim čisto nič osrečevalnega. Bog si vedi, kaj pak sedaj misli in kakšne utise je napravil ta krasni večer onemu čudnemu mladenču, «svetemu Alojziju», njemu v resnici prikladno ime. Kakó bedasto se je obnašal v tako prijetnej in veselej družbi; kar z nikomer ni govoril, in za-me, za mojo lepoto, je bil ves nem!

«Deviška duša je podobna razevelej roži: utrgaj jej eno peresce, vsa druga se koj za njo ospó». Irma, ali poznaš te besede? Ali še veš, v katerem srci se je ta misel rodila? — Neskončna materinska ljubezenska skrb do svojega otroka jo je v njem spočela, in vela roka umirajoče tvoje matere jo je tebi v spomin na papir pokladala!

Da! s temi besedami je ona, blaga žena! pričela pismo, koje je meni posvetila in naročila meni je izročiti, brž ko k pameti pridem. In večkrat sem zvesto prečitavala to pismo in je večkrat k ustom pritiskavala, ter močila s svojimi solzami mesto, kjer me blagoslavlja in se mi poslavlja z besedami: «Irma, bodi blaga, ostani poštena tudi tedaj, ko se

ti bo svet klanjal in hlinil. To izpolni, in materin blagoslov bode te spremljal po vseh potih tvojega življenja».

Uboga mati! si-li morebiti slutila usodo svojega otroka? Si-li slutila, da bodem jaz, tvoj otrok, dal se od sveta zmotiti? Oj, gotovo! Umirajoči ljudje včasih slutijo bodočnost svojih dragih, od kojih so prisiljeni večno se ločiti.

O mati, mati! kaj iz mene še bode, če en sam in to prvi veseli večer mej svetom prebit me je tako spačil in spremenil, da sebe skoro več ne poznam? — Sem-li jaz v resnici pisateljica onih včeraj napisanih strani, koje sem danes dobila in čitala v svojem dnevniku? — Ali so moje one besede, one misli, ona čuvstovanja? — Naj le temu vprašanju okoli mene odgovarja nema tihota, in naj me tudi za trenotek zapusti moj spomin, takó da bi popolnoma pozabila včeraj prežite dogodke, moja pisava, originalna moja lastnoročna pisava, kojoj imam pred saboj, me ovaja, mi z ironičnim glasom očita: ti si, ti si ona grešnica in nihče drugi! Sram me je samo sebe, sram poštenih ljudij, ki so videli mojo oholost, gledali moje nedostojno obnašanje. Proč s temi listi, iztrgam naj jih iz svojega dnevnika! Izpred očij mi, vi svedoki mojega spačenega mišljenja in čuvstovanja, vi, ki sramoto delate drugej ondešnej pisavi, vi, ki skrunite moj dosedanji značaj, vi, ki ste prvi madež

na vedno mi dosedaj spoštovanem maternem spominu! — Ali ne; ostanite! Večno ondi neizbrisane ostanite ve, besede, in kazen bodite mojej lehkomiselnosti! In ti o svet, ne boš me več zapeljeval, ne, več se ne boš veselil moje naklonjenosti do tebe! Saj vem, da kakor nisem imela do sedaj duše, ki bi me bila razumela v otožnosti, ne roke, ki bi bila otrla moje solze, takó tudi sedaj v mojih nevarnih mladostnih letih ne bi se dobila prijazna roka, ki bi me čuvala pogubnih potov, po kojih bi me zapeljivi svet zavodil.

Zató hočem biti od danes naprej stroga, neusmiljeno stroga v vsem mojem bitji in dejanji. In ti srce, o ne upaj, da boš še smelo kedaj strastem se udajati; da, niti najmanjšej ne. Dobro si to zapomni!

Kaj je meni? — Mili Bog, o ti mi razkrij, kaj mi je, ker si sama ne morem raztolmačiti tega sedanjega duševnega stanja. Gotovo stokrat uže sem preudarjala in premišljevala to svojo notranjo spremembo, ali vedno in še zmerom mi ona ostaja tajnost. Danes pak mi je posebno neizrečeno čudno pri srci; solzila sem se uže, in ne vem zakaj; umreti si želim, koj, koj svet zapustiti, in vendar živeti še mnogo, mnogo let! Zdaj se mi vidi svet tako lep, природа takó vabljiva, a zdaj me skoro strah obhaja, da na takó neizmernem prostoru zemlje, tako sama, tako sama

živim! Od kod, od kod so, prašam, te spremenljive in raznovrstne prikazni moje duše?

Da sem otožna, to ni nič novega; saj ta lastnost me menda uže od rojstva spremljava kakor krstno moje ime, koje od takrat nosim. Ali zdaj se jaz čutim še nemirno, neskončno nemirno, in to po onem nesrečnem večeru, ko se je mojim očem odprl svet in so se z njim mi odkrile brezštevne slabosti, kojim se človeštvo udaja, in za koje nisem preje vedela.

In vendar me vest več ne peče zaradi onega večera; potihnili so glasovi očitanja zaradi moje pregrehe. O, nebesa so milostljiva, in hladni dih pokoja pusté vejati na skesana srca! Pokojna mi je vest, in blagi ponos zmage jo zdaj oblažuje. Le duša in srce sta mi nepokojna, in boji, koje bojujem, da ju pomirim, so mi potrli duh, otežili život. Kaj je to? — Še enkrat molim te, o Bog, daj mi spoznati to novo temno prikazen, ki muči moje življenje!

Danes praznuje katoliški svet najveći praznik vsega leta. Zato zvonovi takó veselo in ob enem takó milo pojó ter ljudstvo vabé k pobožnosti. Človeku se danes nehote vesel čut vzbuja v prsih. Nebo je takó čisto, takó jasno, solnce takó toplo, da menimo, da praznujemo Duhove in ne Velikonočne praznike. V meni pa se danes nekaj posebnó sve-

tega glasi, kar mi še živeje nego navadno pričuje, da biva neko više, mogočnejše bitje, nego smo mi zemljani, in da tam nad zvezdami mora biti oni kraj, po kojem blage duše hrepené, oni kraj večne ljubezni in miru!

S kakó koprnečim srcem sem se danes ozirala po čistem nebu, ugreznena v premišljevanja, kakó lepo mora vendar biti tam gori, kjer je vse sveto, vse čisto, kamor ne sega licemerstvo niti ničemurnost svetá.

Pri teh mislih pak se je v meni vzbudilo hrepenenje, povzdigniti se v one jasne, svete višave nebes, a neizpolnjeno hrepenenje rodilo mi je solzo v očesu, kar znači mojo udanost v nevidno oblast, kojoj moram biti podložna. In proti večeru, ko je solnce zašlo za goré in se je nebo zdelo ognjeno od slednjih žarkov takó lepega današnjega solnca, ko so jele zvezdice tu in tam kakor majhni biseri po nebu blesteti in so zvonovi raznih cerkva z veseljem naznanjali, da je tudi jutre cerkveni božji dan, takrat, pri takó čarobnem trenutku prirode na oknu sloneč, širilo se mi je srce, občutki so v njem prihajali in odhajali, in želela sem poleg sebe imeti človeka, s kojim bi opazovala to krasoto prirode, s kojim bi delila vse te občutke, kojih, kakor čutim, zaradi njih preobilosti ne morem sama prenašati. Oh, en sam pogled, en sam pogled, šepetala sem

sama s seboj, ko bi se sedaj dobil, ki bi se vjemal z mojim pogledom, en pogled, koji bi bil tak, da bi me prepričal, da še nekoga v tem trenutji navdajajo mojim enaki občutki, in zdi se mi, da bi hvaležna bila slučajju za srečni trenotek, ki bi ga pri takem pogledu užila. Enkrat pomnim, samó enkrat v svojem življenji, da bi bila srečala obraz, videla oči, koje, menim, bi mogle v tem trenutji takov užitek mi darovati. Ali joj, takrat bila sem zaslepljena, in zvala sem boječnost, krstila neduhovitost, kar je bilo blagost in čistost duše, koje lastnosti so sijale iz onega mirnega in globokega pogleda.

A sedem dolgih tednov je uže od takrat preteklo, in sedemkrat sedem juter sem se vzbudila z nadejo, da bodem vendar enkrat znabiti videla onega neznanega mladenča, srečala ga in s prijaznim svojim pogledom odškodila ga za moje posmehovanje onega večera, in uže sedemkrat sedem večerov prevarjena, ponižana ulegla sem k počitku.

Pravijo, da ni usode na svetu; da vse, kar se človeku pripeti in kar dovoljuje ali nasprotuje njegovim željam, so le slučajji slučajja. Jaz pak trdim, da mora biti kak hudobni duh, ki preži, kje in kedaj bi nas uboge prebivatelje zemske spravil v nejevoljo. Kaj, ko bi le enkrat, samó enkrat videla onega mladenča, in to le za miglja, le tako mimogredé, da bi on sprevidel iz mojega vedenja, da nisem več tista, koja

sem bila oni večer. In ko bi tudi on pri tem srečanju videl bridki moj kes, slutil mojo pokoro, da, ko bi se tudi on posmehoval mojemu ponižanju proti njemu, vse, vse bi raje prestala nego da bi vedela, da me on pomiluje, da me pomiluje zavoljo gizdavosti mojega duha. Kajti človeška ošabnost od kod prihaja? — Od ničesar drugega nego od uboštva duha. Človek, ki se rad bavi z visokimi mislimi, ne bo nikdar pal tako nizko, da bi se udal tej usmiljenja vrednej človeškej slabosti! In baš njegovo mnenje o meni se gotovo suče okoli te nevredne lastnosti. Gorje meni! Oh zakaj, zakaj ga ne morem videti? Usoda, usoda, kakó si z menoj neusmiljena! Neusmiljena da, in kruta si proti meni. Njega, nesrečnega morskega stotnika, kojega vsaki dan bolj črtim, njega vidim in srečavam, kaderkoli moram iz hiše. Celi dan se on sprehaja okoli oglov našega stanovanja, takó, da celo čistega zraka in lepega razgleda iz mojega okna ne morem več uživati, ako nočem, da se moj pogled sreča z njegovim, meni tako zopernim, meni tako grozovitim!

Oj, zdaj se mi razkriva, zdaj začinam razumevati vzrok moje sedanje notranje nemirnosti. Z ene strani me mučijo čuvstva črtenja, z druge čuti hrepenenja, čuti osramotjenja, čuti hrepenenja po sprijaznenji!

Kaj je človek, kaj je življenje? — Vojak je, kateri dobro oborožen mora vedno prežati na treje

svojih največih sovražnikov, in z njimi do smrti se boriti: z življenjem, z usodo, s samim seboj; a največa in najhujša borba je slednja: s samim seboj!

Pripravi se, le pogumno se pripravi na boj, duša moja! Slutim, da moja nova doba življenja hoče početi s trdno borbo. A kaj meni to, ki sem uže vajena boja, trpljenja? Trpi naj, kdor je rojen k trpljenju; saj bridkosti mu niso več na posled takó grenke, ker jih je uže vajen, ker je v njih društvu takó rekoč vzrastel, ker ni nikdar poznal veselja! Pa kaj srce, kaj občutki? Kdo bi se na-nje oziral? Saj tudi oni s časom ne bodo več otožnosti sužnji; čas, izkušnje, trpljenja bodo jih okamenili!

Stotnik mi je pisal, revež! To je pismo, polno ljubeznjivosti, polno zaroteb in priseg, da je njegova ljubezen do mene prava in istinita! Pismo pa končuje s tako obupnim javkanjem, da namesto bi mi ono vzbudilo čuvstvo ganenja ali vsaj pomilovanja, vzbudilo je v meni le nekaj smehu podobnega. Da pa ta utis njegovega pisma ne prihaja iz moje hudobije ali iz moje porogljivosti proti njemu, priča mi je Bog. Saj ga pomilujem, iz globočine srca ga pomilujem ter obžalujem, da on trpi zavoljo moje trme. Nesrečna ladija, ki ga je sim pripeljala, nesrečni trenotek, v kojem je mene srečal! Ali pameten človek, ki ima srce in glavo zdravo, smejati se vendar

mora čudnemu slogu njegovega pisma in pretiranim vodenim frazam, v kojih izrazuje svoja čuvstva.

Jaz sicer nisem zvedenka v ljubezenskih pismih, saj je to njegovo pismo prvo take vrste, koje sem dobila; gotovo pa je — vsaj po mojem razsodu — naloga takega pisma, da ono samo visoke, nežne občutke v prejemniku vzbuja. A kakó čisto nasprotni navedenim so oni, koje čutim po prečitanji njegovega pisma! Preje je bila milostljiveja, nego je zdaj, moja sodba o njem; zdaj pa je takošna postala, kakoršno si jo je sam s svojim pismom zaslužil. Da, da! ljubezen tega človeka je ali nasledek njegove lenobe in dolzega časa, ali pak umetniški proizvod nezdravega branja. Ha! in jaz naj takej ljubezni svoje nagnenje podarujem? Jaz naj združujem svojo roko z roko človeka, koji morebiti iz same lahko-miselnosti trdi, da ljubi? — O ne, ne! raje hočem večno in stokrat samka ostati, nego udati se njegovemu snubljenju in si prezgodnji kes nakopati na glavo. — Je-li pametno, da se tako groznim mislim udajam? Jaz ga itak nikdar ne bodem ljubila, on mene nikdar ne bode imel v vlasti! — Maščevalna beseda, ah! in meni tako dobrodejna. Dobrodejna, zakaj? — Zató ker zdi se mi, da se z njo usodi vsaj nekoliko maščujem za vse, kar je ona mene v teku dveh mesecev mučila in me še vedno dalje muči. Pa, moj Bog, tudi za bridko slutnjo, s kojoj mi

ona sedaj navdaja uže nekaj časa srce, za slutnjo, da enkrat, oj, in to morebiti kmalu, ne bode mene ljubil oni, kojega bodem jaz z vsemi močmi prve ljubezni. —

Zato proč mehko srca! Z nikomer nočem imeti usmiljenja; nočem in nočem njega ljubiti, ko bi me on takó čisto, takó sveto ljubil, kakor ljubijo angeljčki Boga. Če trpi, vzdihuje in tarna, naj; tudi mene davi bridkost, a nihče se za mene ne méni. Odkar sem zagledala luč svetá, trpim in srcé se mi v trpljenji topí; a še nihče ni poslušal mojih vzdihov in še nihče si ni prizadeval, da bi mi izpolnil vsaj najžlahtnejših mojih želij. Vsak kot tujec mimo tujega gorjá hodi, vsak; ako tedaj vsak, zakaj ne tudi jaz? Ha ha! Kakor potnik, ki v temnej noči po neznanih potih blodi, ter se zastonj ozira po bledeji svetlobi ne lune, le samó kake trepetajoče zvezdice, tako se moj stotnik zdaj zastonj ozira s svojimi strastnimi očmi, da bi ujel en sam, ne mili, le samo prijaznejši pogled moj. Stotnik, stotnik, stokrat zastonj je tvoj trud in tvoje iskanje; z vsemi svojimi brezštevilnimi znaki ljubezni ne bodeš izbrisal iz moje duše utisov svojih besed in svojega nesrečnega pisma.

«Česlav!» — Čudno imé. Je-li to krstno ime ali priimek? — Krstno imé mora biti, kako slavjansko ime. — Ali kaj mi je, da ne morem trdno

pisati? Trese se mi roka in tukaj v prsih mi je nekako čudno! — In vendar nisem blede; rudeč mi je obraz, celo oči vidijo se mi rudečkaste in to še od neke nenavadne rudečice. — Zdaj vem; prestrašila sem se, ker se mi je on takó nenadno pokazal; zato mi še zdaj tako močno bije srcé. Vendar zdi se mi, da predolgo traja ta moj strah; saj pa sem ga v jutro srečala, in zdaj je uže noč. Pa tudi, če se ne motim, strahú zbledi lice, a moje rudí. A bolna tudi nisem. Saj sem danes s takim tekom pojedla, kar so mi dali, kakor uže davno ne. Tudi sem danes bila boljše volje nego navadno; celó naš veliki maček je bil od mene pobožan, kar ni mala reč. Mačke od nekdanj sovražim, sama ne vem zakaj; menda zato, ker so one znamenje hinavstva, meni najostudnejšega greha.

Ali je on mene pozdravil ali mojo tovaršico, koja se je z menoj šetala? Najbrž njo, ker je ona meni rekla, brž ko ga je z daleka zapazila: «Gospod Česlav gre». Ali meni se dozdeva, ko da je bil ná-me obrnen njegov pogled, ko je naju pozdravil. Vendar, mene bi bil pozdravil? Saj še ni nikdar z menoj govoril.

A mogoče je vendar, da je meni veljal njegov pozdrav. Saj vem za mnoge gospode, koji mene vselej srečaje pozdravljajo, a mene vendar nič bolje ne poznajo, nego on pozna mene. In jaz, ali sem mu

odzdravila ali ne, prijazno ali pa boječe? — Kje si moj spomin, da ničesar več ne pomniš?

Če sem ga, gotovo prijazno; ali žalibog, da le to še pomnim, da, ko se mi je on približal in sem na-nj povzdignila svoje oči, da bi ga pozdravila, zavrtelo se je takó okoli mene, da ako ne bi se bila naslonila na pazuo svoje spremljevalke, bi še bila znabiti pala.

Ne vem, na čem se mi je bila spotaknila noga, da se mi je tako zgodilo.

Oh, danes nisem za pisanje. Ničesar ne morem spraviti na papir, dasi se mi vidi, kakor da še no-bedenkrat me ni tako gnala nevidna moč k pisanju, kakor baš danes. Napisala bi uže kaj, to vem, ali nič pametnega; še to majheno, kar sem do tod napisala, nima ne glave ne nog. — Ali od svojega ljubljenega dnevnika se vendar ne morem ločiti.

Pa saj sem sama v sobici, in nihče ne vidi mojega smešnega ravnanja.

Tedaj Česlav, Česlav je ime onega, ki se meni od drugih možkih razločuje! Kdo pa je ta gospod Česlav, od kod in kakov je njegov posel? — O da nisem o tem izpraševala svoje družice; njej bodo gotovo znane vse razmere, ker celó njegovo krstno ime pozná. Mej Bog, ali sem pa mogla takrat in tudi pozneje spregovoriti pametno, razumno besedo? Godilo se mi je ondaj z besedo, kakor zdaj s peresom.

Čudna prikazen človek! On moli, tarna, vzdihuje, trepetá, da nekaj doseže; a ko se mu prilika prikaže, da se mu hrepeneča želja izpolni, od prevelikega veselja izgubi zavest, sladka nenadejanost mu duh tako omami, da pozabi prejšnje skrbi in trude, da ne ve ceniti trenutka, koji baš tako brz v begu svoje minljivosti, kakor kesen v svojem prikazanji, je izginil uže, predno se ga je človek dobro zavedel. A kaj se potem človeku zgodi? Z mokrim očesom in potrtem srcem gleda tija v neizmernost za bežečim trenutkom, jezi se na svojo omahljivost, upa, da se mu zopet povrne mila prilika sreče, obetuje si v prihodnje, ako se mu bode zopet prikazala, znati jo ceniti, in pekel in nebesa vladata mu v prsih, a on je še nesrečnejši, nego je bil preje.

Enak je moj sedanji položaj.

Dva cela meseca sem vzdihovala po današnjem trenutku; in ta trenotek je prišel, ko sem ga najmanj pričakovala; a tudi izbegnil tako nenadejano, ne pustivši za saboj družega sledu, samo da je pomnožil moj prejšnji nemir. —

Oh dvom je strašna, strašna reč; hujši menda od bolesti. Kader smo gotovi kake stvari, kolikor nam je ona tudi stala težav in bolesti, ipak nazadnje se jej udamo in kolikrat celo z neko voljnostjo. Dvom pak nam vedno ziblje srce mej upi in bojznimi in

v našej duši vzbuja boje, koji nam provzročujejo bridkih težav.

Saj mi ni za njegov pogled, o ne; ampak le toliko bi se rada prepričala, ali me sodi on s sodbo, koju sem si sama s svojim obnašanjem zaslužila, ali pak mileje. — A srce, kakošno si pa zopet ti? Nemirno se mi viješ v oprsji, a pri vsem tem si, — sama ne vem, kako bi zvala čuvstvo, koje tebe zdaj navdaje, — veselo ali pak celó srečno. Ali tema dvema čuvstvoma je današnje tvoje stanje gotovo v nečem podobno. Toliko vem, da se neka sprememba z manoj godi; kakošna, tega ne morem in ne znam povedati.

Ali naj smatram današnji dogodljaj s stotnikom samó za neugoden slučaj, ali temveč kot od njega umetno nastavljeno past? — Hudoben sum me navdaja, da je to past menda celó mačeha sama pomagala nastaviti,

En celi teden je uže, kar neko spremembo v njenem obrazu zapazujem; kako mehka, udana, skrb-ljiva, postrežna — celó tam, kjer je ne potrebujem — se okoli mene vede! Se vé, da stoprav zdaj se mi razkriva, da je ta njena prijaznost sama krinka, pod katero skriva hudobne namene. Prej sem se le čudila njenemu dobrikanju, ter je v svojej nedolž-

nosti smatrala za nasledek nje velikonočne izpovedi, koju je pred desetimi dnevi opravila.

Pa še nekaj je, kar me v mojem sumu potrjuje. Pred nekajimi dnevi sem menila da oglušim od radostnih vzklikov mojih igrajočih polubratcev in sester. Približam se jim, da zvem vzrok tolikega njih veselja, in vidim vsacega izmej njih obloženega z najfinejšimi in dragocenejšimi igračami, razdeljenimi mej nje po spolu in starosti. Na moje vprašanje, od kod bi one igrače bile, so najstarejši omolknili; najmlajši deček pa, komaj govoreči fanté, ponosno kažoč na belca, na kojem je jahal rudeči junak, zablebetal je meni s komaj razumljivimi besedami: «od tistega lepega gospoda, ki se vozi po vodi». Nisem brž razumela, koga meni, in ne mislé dalje, poslovim se od otrok z besedami: res dobrega gospoda ste našli. —

Danes pri obedu ogovori me mačeha s prilizljivim glasom: «Stare polkovnikove udove, Irma, te dobre ženice, tvoje matere velike prijateljice in nas vseh velike dobrotnice, te blage ženske, Irma, nisi uže dolgo obiskala. Idi, idi, Irma, danes k njej, ker imaš čas; kako jo zveseliš, videčo, da nismo pozabili nekdanje dobrotnice». Mačeha ima prav, sem pri sebi mislila; pozabila sem skoraj, da živi ta polkovnikova udova, tako dolgo uže je nisem obiskala.

Pri odhodu naročila sem svojej mačehi, da naj točno ob sedmih zvečer pošlje hišinjо po me, ker

je hiša polkovnična stala na majhnem griči, pol ure oddaljena od mesta. —

Prostorna soba je bila, okinčana s starim pohištvom v rokoko-slogu. Po stenah te sobe so visele velike, več nego po sto let stare oljnate slike pradedov polkovnikove žlahtne rodbine. Tam v kotu pa, baš nasproti vhodu te čudne sprejemnice, stal je nekakemu oltarju podoben spomenik, na kojem je stal na rudečem žametnem vanjkušci — blazinici — čako, zraven pak sablja in dve rokavici, vse to v večnem čiščenju in spominu ranjkemu polkovniku.

V tej sobi tedaj sem sedela uže poldrugo uro v neduhovitem in dolgočasnem pogovoru z udovo. Starikava gospá je meni nasproti sedela; na suhem nje nosu so blesteli veliki naočniki, zlatookvirjeni. Stara gospa je z zelo roko božala debelega, kot sneg belega mačka, ta pa je sladko spaval v njenem naročji. Pri nogah pa jej je ležal ljubeznjiv kužek, kojega je ona z ного rahlo potipavala. Vsakih pet do pet minut mi je gospa polkovnica dajala kakovo vprašanje, na koje pa sem raztreseno odgovarjala.

Da sem bila raztresena, rada priznavam. Veči del časa je moj pogled počival na podobah, moj duh pa je daleko, daleko izven te sobe bival, sama ne vem, kje. Menda je gospa zapazila mojo razmišljenost; kajti ko se je trikrat izkašljala, da bi si očistila hripavo grlo, uprla je svoje majhne sive oči

v moj obraz in mi s poluhripavim glasom dejala: »Gospodična Irma, vi ste ali bolna, ali pak se je kaj neugodnega pripetilo mej vami in vašo mačeho, ker ste tako bleda in slabe volje«. Ko jej zagotovem, da mi nič ni, da se celó prav zdravo čutim in da je tudi v družini vse pri zdravji, nadaljevala je ona: »No, hvala Bogu, da je tako, kakor se spodobi biti. To me jako veseli, prav iz srca veseli. Ali vendar vam je nekaj, Irma, tako blede vas nisem še videla, od kar vas poznam. Sicer mladina ima sploh silno spremenljiv obraz; danes je bledega, jutre zopet jasnega in rudečega lica. Tudi moj Gofred, moj bratič, ki je zdaj uže tretji mesec v našem mesteci na dopustu, je zadnji čas tudi postal tako bledega obraza, da se mi v srce smili, a bil je preje tako rudečega, tako polnega, ko je sem prišel! Jaz mu vedno pravim, naj zapusti naš kraj, kojega zrak mu menda škoduje, ali on se vedno brani, kakor da bi v našem mestu užival Bog si vedi kakošna nebesa«. — V tem trenutji zazvoni zvonček v veži in jeden migljaj potem stopi v sobo — morski stotnik.

«Oj naš Gofred, moj Gofred» vzklikne zdaj starka, brzo vstane ter mu hití nasproti. Psiček prestrašen takó nenadnega ropota je na ves glas zalajal; maček razžaljen, da ga je njegova ljubiteljica kar tako izpustila, migal je z repom ter je delal velik grb; gospa polkovnica pa je ponavljala besede:

»lupus in fabula, moj Gofred, lupus in fabula«, ter stiskala stotniku roke, stotnik pa je globoke poklone delal na vse kraje sobe ter govoril ne vem več kaj. A jaz? — Kakor od strele zadeta naslonila sem se v naslonjač, da bi ne omahnila, in mrzel pot mojega čela je pričal, kakov utis je njegov prihod storil na mene.

Na stotnikovem obrazu ni bilo videti sledu začudjenja ali kakoršnega si bodi ganenja, tem bolj pa se je na njem zasvetil nekov hudoben odsev zmage. Potem, ko je naju gospa drugega drugemu predstavila, vrstili so se pogovori o raznih stvareh. Teh pogovorov sta se skoro izključljivo udeleževala zgovorna polkovnica in na njo pazljivi stotnik. Jaz sem ju nema poslušala in le sim in tam, kjer sem bila prisiljena, izustila kakov poluglasen «da» ali «ne», kader je neobhodno bilo.

Mej tem se je zmračilo, in začulo se je daljno grmenje. Bliski so vedno češče švigali, in ulila se je gosta ploha. Meni je prihajalo tesno pri srci; nemirna sem se zibala na stolu. Oh, kaj bi bila dala, ako bi bila takrat uže doma. Ali treba mi je bilo še dobro uro čakanja. Moj Bog, ali se bodo moji domači spominali poslati po me? — Stotnik je gotovo uganil mojo tesnobo, in mené, da me bode s tem pomiril, začel je govoriti še živahneje. Govoril je o našem spolu, o ljubezni in konečno srečno prišel

do zakona. Popisoval je svojeje »tетки«, kakor je on gospó imenoval, vse lastnosti, duševne in telesne, kakove zahteva od svoje bodoče neveste. Ta popis pa je bil kot nalašč primerjen mojej osebi. Pri vsakem stavku tega popisovanja postajal je navdušeneji, in je pri vsakem stavku svoj stol bliže mojega pomikal, ta predrznež!

Sedma je uže bila, in za sedmo prišla kmalu osma ura, a hišinje še ni bilo po me.

Čakala sem, prežala, a zastonj.

Mej tem je nevihta utihnila, a gosta tema se je bila ulegla na zemljo. Voznika ni bilo nikjer dobiti, ker je hiša udovina stala v samoti. Kaj mi je tedaj bilo storiti? Nič drugega nego sprejeti tolikanj mi ponujano ponudbo udove in stotnika, da me bode ta spremil do doma. A do tija je bilo dobre pol ure hoda! Srce se mi je krčilo pri teh mislih.

Ali moralo se je zgoditi.

Polkovnica me zdaj zavije v velik topel pled, poljubi me na ustni in čelo, ter me priporoči stotniku z besedami: »Gofred, le dobro pazi na gospodično; pod pazuh jo vzemi pa polagoma hodita, da jej ne izpodrsne noga v tej mokroti. Glej tudi, da gospodično pri dobrej volji ohraniš!« Še en pozdrav, ključalnica je zaškripnila, in jaz in stotnik sva bila sama postavljena v temno noč.

Prvi trenotek sem menila, da me trepet zamori, a potem, ko sem se pobožno prekrižala, sem pogumno, nekoliko stopinj od njega oddaljena dalje korakala.

Kakih deset minut je bilo uže preteklo, in še nobeden naju ni zinil besede. Tiho je bilo krog naju; samo mokra tla in mokra trata sta škripala pod najnimi nogami, in zdaj pa zdaj se je čulo padanje dežnih kapelj, koje je rahel vetriček na tla stresal.

Naenkrat stotnik pretrga molk in reče: «Tema je, gospodična, in pot nevaren; bati se je, da bi se vam noga ne izpodrsnila. Jaz si smatram za dolžnost izpolniti nalog svoje tete in skrbeti za varnost vašega telesa.» Pri tej priči se mi približa, ter mi ponudi laket. — «Hvala, gospod!» mu odvrnem s precej pogumnim glasom, «ali vaša gospa teta ni vedela, ko je dajala ta nalog, kako prijetno gorko mi bode pod njenim pledom! Res greh bi bil, da bi vzela svojo roko izpod njega.» Stotnik na to glasno zakrohoče, in nadaljuje: «Lepa Irma je pozabila, da zdaj ona ne sloni na svojem oknu, kjer z ošabnim posmehom povrača iskreno ljubezen ubogemu stotniku, nego da zdaj ona v temnej noči hodi na strani onega, kojega je uže tolikokrat ponižala in koji zdaj ima priliko in pravico maščevati se. Ni li res, ošabna gospodična,» nadaljeval je s strastnim glasom, vedno bolj približevaje se meni, «da ko bi

bili to preje slutili, ne bi bili tako osorno odbili moje ponudbe? V kazen zahtevam vašo roko!» To rekši ponudi mi zopet svoj laket. — Trenotek najneugodnejšega molka, v kojem sem trpela največe muke, bil je odgovor na njegovo zapoved. Nekaj strah, nekaj jeza me je bila obšla; zatrepetala sem po vseh udih, ter z bridkim vzdihom uprla oči v temno nebo, kot bi od zgoraj iskala pomoči.

Stotnik videvši, da odgovora ali celó izpolnjenja svoje želje zastonj pričakuje, povzame znovič: «Irma, ali je ljubezen greh, da se jej toliko upirate? Ali nimate srca za čuvstvo, kojega je vsako dekliško srce toliko napolnjeno, ali pak ste občutljiva samó za-se, za svojo lepoto? Vsak dan vas vidim lepšo, vsak dan mikavnejšo!» — «Gospod», porečem zdaj razžaljena, ali v tem trenutji mi uide iz ust prestašeni «ah», kajti stopila sem bila v neko mlako. Sredi ceste je namreč stala voda, nabravša se od velikega dežja, in je zavzimala cesto za kakih deset stopinj hoda. Nisem utegnila pomišljevati, kaj bi sedaj počela, ker dve močni roki ste me uže bili privzdignili, roke stotnikove. Ta drzni čin in divje stotnikove oči, koje ste se svetile v temnej noči, prisilijo me k bolealnemu vzkliku. Nezavedna zaprem usta ter se nehoté zvrnem menda na njegovo ramo.

Kakor don daljnega zvona bile so mi na ušesi njegove besede: «Irma, Irma, bodite z menoj mi-

lostljiva! Bil sem hudoben, dokler vas nisem poznal, ali vaša vzvišena čednost me je ukrotila. Vi morete volka spremeniti v jagnje. Glejte, Irma! Kolikor ste mi zdaj blizu usten, toliko se vzdržujem na vaši je pritisniti; razburjeno srcé krotí mi vaša čednost.» — Kmalu se mi povrnejo moči ter mi pride osvobodjenje; s trepatajočo roko me je stotnik spustil na tla.

Še majhen klanjec je bil prehoditi, potem se je imel prikazati moj tako zaželjeni dom.

Ves čas je on odslej nem zraven mene stopal; samo ko sva uže bila tik mojega stanovanja, vzdramil se je kakor iz dolzega sna, strastno prejel mojo roko, upognil koleno, ter takó v podobi grešnika z zamolklim glasom prosil: «Irma, blaga duša, ali smem upati? — Zdaj, to vem, ne ljubite me, ali s časoma, v dveh, v treh letih morebiti me boste; oh, obljubite mi to, Irma! Kaj ne, da me boste?» — Jaz jedva ogledavši se na klečečega stotnika iztrgam se brž njegovej roki, ter urno kot srna pobežim v hišo.

Prišedši v svojo sobo zaklenila sem se v njo, brž popila kozarec hladne vode, da se mi ustrašeni živci pomirijo. Hišinji, koja me je vabila k večerji, odgovorila sem, da sem uže večerjala pri gospe polkovnici.

A zdaj, ko sem izročila današnjo dogodbo tebi, moj edini tolažnik, dnevnik, čutim se tako po-

mirjeno, takó zadovoljeno kot nekdej; kajti dosegla sem, kar se mi je potrebno zdelo, in kar je sam zakrivil, — maščevanje stotniku! —

«Stara devica!» — O ti mnogoterim dekletom srce pretresajoča beseda, mene ti ne ganeš, meni strahu in žalosti ne vzbujaš. S kako porogljivostjo, s kakim vražjim posmehom mi je danes mačeha na konci svoje četrte ure dolge pridige pristavila vprašanje: «Tedaj raje ostaneš stara devica, nego bogata dama, stotnikova soproga?» — Na moj odločni odgovor: «da, da, tisočkrat raje stara devica, nego stotnikova žena», je ona jezno zaloputnila dveri za saboj, ter pred dvermi menda stojé jezično mi v sobo govorila: «prav imaš, stara devica ostani, sebi v sramoto, a nam vsem v žalost. To-le deviško sobico prepustim ti, da bode ona poslej tiho svetišče tvojih starodeviških vzdihljajev!»

Zavzeta sem en čas zrla v dveri, skoz koje je bila mačeha odšla. Takó srdite, takó razburjene ne vem, da bi jo bila videla kedaj. A beseda «stara devica», kojih besed odmev mi je še donel po ušesih, vzdrami me iz osupnenja. Jela sem preudarjati toliko posmehovani stan starega devištva.

Ko se mi je vzrok za vzrokom pokazal, od kod prihaja toliko število starih devic, in sem pre-mišljevala pač žalostno njih dušno položenje zbok

preziranja, kojemu so one podvržene, vzbudilo se je v meni do njih pravo in resnično sočutje. In tudi one stare device, koje s svojo jezičnostjo in mnogokrat neprenesljivostjo živijo le v nadlogo in škodo svojej bližini, tudi one imajo en delež mojega sočutja. Čemu, prašam se, je ženska postavljena na svet? — Njena čutljivost, njena nežnost, njeno mehko, zakladov požrtovalne ljubezni napolnjeno srcé, čemu li je ono ustvarjeno? — Gotovo, da objame stan, kojega glavni cilj je ljubezen in vzajemno povračanje ljubezni. Ženska, da doseže namen svoje narave, svojega poklica, ima postati žena, ima postati mati. Ali niso tedaj pomilovanja vredne one družice mojega spola, kojim skoz ves tek njih življenjske pomladi usoda ni privoščila, da bi bile našle eno moško srce, koje bi se porazumelo z njih srcem? — Pa tudi če mej temi ženskami dobimo kojoj, od prirode trdneje ustvarjeno, ktera je potem, ko se je videla prezreno od usode, ne delečo ljubezni z nikomer, začela sovražiti moštvo in ves svet, ni-li tudi taka, in to dvojega omilovanja vredna? — Zato se ni čuditi, ako toliko deklet, samó da se izogne temu deviškemu posmehovanju, stopi v zakonski stan brez volje, brez ljubezni, trnje potem žanjoč tam, kjer so si nekđaj obetale nabirati samih cvetic ljubezni. Ali revice niso slutile, da je slednja nesreča večá od prve! Zato rajši «stara devica», nego nesrečna ženica!

Pazljiva torej hočem biti, poslušna jedino svojemu srcu, kader se mi približa čas, da si imam izbrati tovariša za življenje. Svobodna hočem biti pri tako važnem koraku, kakor sem svobodna pri vseh drugih svojih dejanjih. Mnogo deklet se tudi drugej mogočnej sili, roditeljskej volji podvrže. Jaz nimam roditeljev, meni tedaj ta sila nikdar ne bode pretila. Dobro; a tudi druga sila, najmanj pa mačehina, bode me mogla prisiliti v zakon, in kakor silno hrepenim po ognjišči zakonske sreče, baš tako udana se odpo-vedam tej sreči, in rajše ostanem «stara devojka», nego da vzamem moža, kojemu ne bi mogla čuvstev povračati. Ali pak celó, kar bi najhuje bilo, da bi potem svojega moža neljubé božala v srci podobo družega. — Podobno družega? — Moj Bog, ali bi se morebiti meni kaj enacega zgodilo, ako bi se udala stotnikovemu snubljenju? — Ali jaz morebiti uže ljubim? — O solza, koja mi v tem trenutji siliš iz očesa, o sem na papir mi kani, kjer moja roka pero vodi. Kajti ta bi v tem trenutji, ganena od neke notranje sile, utegnila zapisati ime onega, kojega imenovati si uže več ne upam. O, ti blagi čut po tem imenu vzbujen, o ne navdajaj me, zapusti me, da iz nebes, v koja me ti povišuješ, ne padem naenkrat v globoko brezdno, iz kojega ne bode mi več rešenja. Jaz ne smem in nočem ljubiti brez sladke zavesti, da so milo sprejeti in še mileje povračani moji čuti.

Toda dovolj, dovolj besed! Moj duh je krepek in neustrašljiv. Zavirati, menim, bode znal sentimentalnost mojega srca, ako bi mu ta hotela nevarna postajati.

Enajsta, pozna ura noči je. Še bedim, in, kakor čutim, še dolgo bodem morala bedeti, predno me spanec premore. Poldrugo uro sem sedela poleg svetilnice, z zanimivo knjigo pred saboj, toda vse zastonj. Danes nisem našla nobenega veselja v čitanji, kar je navadno moja najljubša zabava. Ne vem, ali je bil neprestani tik-tak ure na steni, ki me je nadlegoval, ali pa je krasna poletna noč bila kriva, da mi ni bilo več prestatu v soparni sobi. Toliko vem, da zdaj na oknu slonim, in da stoprv tukaj sem našla oni pokoj, ono notranjo zadovoljnost, kojoj sem danes zastonj iskala mej vrstami knjige. Na oknu tedaj slonim, dnevnik v enej, svinčnik v drugi roki držé. Krasna noč spečo zemljo obdaje. Pa kaj pravim noč, podoba svitlega dneva je to. Saj meni nasproti na jasnem nebesnem oboku plava v svojem polnem svitu nočna kraljica, takoršno svitlobo okoli sebe razprostirajoč, da brez težave pišem svoj dnevnik.

Na oknu slonim, baš na tem oknu, kjer sem danes v zgodnje jutro slonela, in navdajajo me baš ona čuvstva, koja so me danes v jutro navdajala, ko je on mimo šel. On? — Zakaj ga po imenu ne

imenujem? — Oj ono črno sramežljivo okó, oj ona rahla rudečica, koja je naenkrat pokrila njegovo možko lice, o to vse, to vse zdaj vidim na tem nebu. Tedaj je tudi v možkih najti sramežljivost?

Rahle žuželke, ki takó ljubeznivo šepetate v tihej noči, o le dalje cvrčite; vi ne veste, kako dobrodejni so meni vaši glasovi. — Kaj pa hočeš ti, čuk, s svojim otlim glasom? Kaj se toliko ukvarjaš s svojo pesnijo, koja se čisto nič ne vjema s tem nebeškim prizorom, in še manj z mojim veselo-navdihanim srcem? — In ti moj prijatelj, moj slavček, kje pa ti danes tičiš, da ni čuti tvojega glasu? Kje si danes, ti redni vsakdanji obiskovalec nasproti mi stoječega grmovja, ti, ki si s svojo milo pesnijo mi tolikrat izvodil dušo v nekov raj, v koji, zdi se mi, da sem danes prvi korak storila? Oj prepevaj, prepevaj tudi nocoj; saj tvojemu podoben mora biti njegov glas.

Ura bije poludvanajst. Pozno je uže. Tako dolgo še nisem nikdar bedela.

Luna, povej mi, ali te še druge oči razven mojih v tem trenutji gledajo? — Povej mi, — povej mi, — rada bi nekaj zvedela, rada te nekaj vprašala, pa ne vem ne kaj, ne vem kakó.

Ena zvezda se je tam doli utrnila. Ljudstvo veruje, da taka zvezda pomenja, da nekdo v istem trenutji zapušča svet. Če je to res, Bog se usmili

njegove duše; ali jaz vendar ne bi hotela še umreti. Saj je vendar še nekaj blažega, še nekaj nepopačene-
nega na svetu

Oblaček, luna, se je tebi približal, mej tem da te ogledujem. Naj bi nikdar jasnosti, koja se je sinoči razprostrla v mojej duši, ne zatemnil oblak prevare!

Kako lahko se danes čutim, kakó srečno! Od kod ta sreča? — Vendar čudno! Pri vsakej drugej sreči vem za vzrok, samo moja nocojšnja nima znane-
nega vira, vsaj jaz ga ne morem najti.

O čarovna noč, o mila mi priroda, posloviti se moram od vaju, spanje me premaguje. Lahko noč! Lahko noč kličem, pa ne vem komu. Lahko noč!

Kako brzo mi zdaj dan za dnevom, teden za tednom mine. Kako mi meseci skoraj nezavedno v večnost izgibljejo. Dnevi so mi nekdam bili tedni, tedni leta, a zdaj? — Ne vem, kako in kedaj je uže pol leta preteklo, kar njega poznam, sebe pa vedno manj poznavam in razumevam. Kako čudno se je moja notranjost v tem kratko-dolgem času spremenila. Kolikim izkušnjam sem bila podvržena, duševnih bojev koliko prestala. Koliko strastij je v tem času moja duša okusila, strastij dobrega in slabega, ljubezni in črta, mira in nepokoja. Koliko sklepov sem na skrivnem sklenila, a mej tem, da

sem nekoje teh z železno voljo izvršila, omagovale so mi moči, trepetali so mi živci, drhtelo mi srcé, ko sem hotela ostale sklepe izpolnjevati. In moja energija, preje takó stalna, tako ognjevita pri mnogih slučajih in prizorih mojega življenja, slabí se mi zdaj in gine, kakor pomladanski sneg, pred enim samim mojim srčnim vzdihom. Oj srce človeško, srce človeško, kako si zmagovito! — Koliko solzic vsak dan na skrivnem prelivam, solzic tako grenko-sladkih, tako pomembnih. Toda ena solza, kaj je to? — V telesnem oziru nič, a v moralnem oziru je ona nasledek boja, koji bojujemo z bolestjo ali radostjo. Solza je ona hladna rosa, koja pada na naša vroča srca, da ugasi nekoliko žareči ogenj, koji je žge. Ena solzna kapljica srcu dá več tešila, nego svitli žarek upanja; zatorej gorje človeku, kojemu je za vselej usahnila ta blagodejna rosica. — O Česlav, čemu me mučiš s svojim nestanovitim dejanjem? Ako si mi res udan, zakaj se ogiblješ potov, po kojih si se nekđaj sprehajal, vedé, da se tudi jaz prehajam po njih? — Ako pa sem tuja tvojemu srcu, zakaj, kader se nehoté vjemajo najni pogledi, me s svojimi tako milo pogleduješ? — In ko me pozdravljaš, ter se siliš, da bi glas tvojih besed enako resno donel, kakor se ti resno drži obraz, zakaj se on tebi takó trese, da z besedami dalje ne moreš? —

O Česlav, kakó nestrpljiv je dvom, s kojim me mučiš. Koliko strupa mi z njim v žile ulivaš. Največa blagost in radost me navdajate, kader me mami sladka nada, da mi ti z enako mero povračaš čuvstvo, koje jaz tebi takó iskreno gojim. In nasprotno svitli dan spreminja se mi v temno noč, ter mi rodi otožnost, kader me obide strašna misel, da si ti do mene hladnokrven. O Česlav, imej za-me sočutja, ne odrekaj mi ga! Ko bi ti vedel, kako malo so me do zdaj ljudje ljubili, in kakó jaz baš zavoljo tega hrepenim po tem čuvstvu. Ko bi mogel pogledati v globino mojega srca, videl bi, kako v njem mrgole najblaža čuvstva ljubezni, koja le za-te, Česlav, tlé, čakaje, da jih dih tvoje ljubezni izvabi na dan.

Ako negotovi čut, koji za-te gojim, ima uže zdaj tako moč, da mi kamenčke, po kojih hodi tvoja noga, spreménja v cvetlice, da nebó, koje se visoko nad taboj razprostira, tudi kader je temno, vidim jasno, da se mi zrak, ki krog tebe veje, napolnjuje z dišečo vonjavo, da se povsod okoli tebe razprostirata le mir in poezija, v kakošna nebesa bi se nama svet spremenil, ako bi najni srci se soglašali? — Česlav, ti si popolni lastnik mojega srca! Zastonj dajem si vprašanje, kakó ti je ono prišlo v oblast. Odgovora ne vem. To pač čutim, da me nerazrušljiva vez veže na tebe, kojega sem nekđaj zasmehovala. Mila ti usoda! Predno si se morebiti

nadejal, položila ti je ona v roko orožje, da se mi zamoreš s trdosrčnostjo maščevat Maščuji. se, ako ti srcé to dopusti. Moja usta ne bodo nikdar proklinala roke, koja bi mi poslala puščico zaničevanja v srce. Saj ona roka bode tvoja, Česlav. In jaz tudi, jaz tudi sem nedavno prodrla eno srce, ter sem neusmiljeno zavrnila skesanega mladenča, kojega poboljšanje je bilo odvisno od moje ljubezni. Kod jadra zdaj on po morji, vedi si je Bog! Takoj ono jutro po najnem snidenji zapustil je naše mesto, da nisem več čula o njem. —

Takó se suče svet. Človek je človeku rojen v nesrečo, in mi sami si nalagamo križe na ramena, ne usoda, koju navadno dolžimo za vsakoršno nezgodo in nepraviliko.

Ako pa je tako, kakor v resnici je, ali je pametno, da rod človeški sledi za rodom, da človeštvo sploh obstoji? — Naj bi ono z manoj vred na veke izginilo! Z njim bi izginile iz svetá vse bolečine, z njim bi se posušilo morje bridkih solz in mir bi se razprostrl čez zemljo. —

Nov glas se je zadnji čas v meni oglasil, glas, ki mi očituje moje obnašanje zadnjega časa. Ta glas je izraz mojega ženskega ponosa. Resnico rekoč, sama priznavam, da se njemu preveč ponižujem, in da se mojemu spolu ne pristoji usiljevati malozna-

nemu človeku najplemenitejše blago ženstva, srce! Vsak dan bolj se osvedočujem resnice davnega v meni suma, da on nikakor ne čuti za mene tega, kar jaz reva za-nj. Morebiti, da vsi oni znaki, koje zapazujem v njegovem obrazu, koje sem smatrala za priče ljubezni, prihajajo le od tega, ker je mladeneč bojazljiv in ga moje prijazno opazovanje spravlja v zadrege. Ko bi temu tako ne bilo, zakaj bi se me on povsod izogibal, zakaj bi postajal tako zmeden, kader se slučajno srečujeva?

S početka, kader srce začina stoprav slutiti, da je več nego prijateljstvo, kar je tako neprestano vleče k drugemu človeku, očaruje, razveseljuje srce ona boječnost, ona sramežljivost, ona zmedenost, s kojo se mu približuje kako prijetno bitje. Kajti one lastnosti so svedokinje gotovega nagnenja. Ali pozneje, kader je srce sladko ranjeno po prej neznanem čutu, in kader postaja uže nemirno zbok čudnih sprememb, koje se v njem vrše, išče pokoja v samej zavesi zagotovljenega mu sočutja; takrat pa postaja takoršno obnašanje najhuje mučenje. In takemu nestrpljivemu mučeništvu sem jaz zdaj podvržena. — Oj nebó, zakaj dovoljuješ, da blaženo zrakovje tvojih prostorov diše s svetim čutom ljubezni tudi po tej grešnej zemskej pustoti? — In zakaj, potem, ko sem celih osemnajst let mirno, če tudi ne srečno živela ne imajoč najmanjšega pojma o tem čuvstvu,

se je ono naenkrat v meni vnelo in to s takovim plamenom?

Od drevesa, koje vidimo v pomladi brez cvetja, ne pričakujemo v jeseni sadú.

Otročja leta in en del — najrahlješi del — moje mladosti so mi prešla brez cvetja, brez zefirovega diha ljubezni; kaj je meni tedaj več trebalo seznanjenej biti sedaj z nebeškim gostom tega čudovitega čuvstva, z gostom, ki se je najbrž zarotil, meni nikdar biti zvest, nego samó porogovati se?

Jaz sreče nisem nikdar pričakovala od sveta, dokler mi je bil ta mogočni čút še neznan. Moj duh se je malo kedaj zaglobil v opazovanje svetnega veselja; više, in vedno više je on razpinal peroti, ter vsled teh nadzemskih poletov popolnoma prezrl hrepenenje po zemskej sreči. A prišel je mladenški obraz, z izrazom nedolžnosti in — bila sem premagana. Privzdignilo se je naenkrat pregrinalo, koje mi je preje prepregalo oči, in pokazal se je meni preje prezreni svet ves drug: takó lep, takó prilizljiv, da sem menila, da živim v onem davno iskanem rajú. Srce pak mi je zbok tega spoznanja postajalo vedno nemirneje, kajti želja za željo se je v njem neprestano porajala, koje želje so mi ostale neizpolnjene. A moja zavest ne pripušča mi več, bloditi po ozkej stezi mej upom in obupom, kakor sem doslej. Prizadevati si hočem, da mi pamet zmaga mehkušnost srca. Ne bi li jaz

zavoljo svoje občutljivosti še utegnila osmešena biti kedaj od moškega človeka? — Jako bridko bi mi to bilo. Takega ponižanja ne bi moglo prenašati moje srce, takega zaničevanja ne moj ponos.

Oh, da bi samo naklonjenost bila ono nagnenje, koje za njega čutim. Kako neizrečeno srečna bi zdaj bila. Pa morebiti je takó. — O ne, ne, bojim se, da je to več nego samo naklonjenost; naklonjenost ne sega tako globoko s svojimi koreninami v srce. — Oh, da nimam pesniških darov, da bi si zdaj z njimi utešila nemir duše. Ondaj bi hotela pevati tako milo-obupno, tako navdušeno-nežno, takó sladko-otožno, da bi si srce izbavila tesnjajočih me čuvstev.

Ne vem, ali bi se jokala, ali pak smejala tej svojej čudnej želji. Toda z željami napajati si srce je takó tolažil en in ob enem tako nedolžen pripomoček k razvedrenju duha, da se ga smem z mirno vestjo posluževati. Saj, da li gojimo ali ne gojimo želij, to je pač vse jedno. Kajti človek se menda uže narodi s svojo usodo, in nič mu ni prizanašano, a tudi nič pridejano k naprej mu namenjeni meri veselja ali pa trpljenja.

Pred nekimi trenotki še je ležalo pismo pred manoj, a zdaj ga uže ni in ga ne bode več: kopichek črnega pepela so njegove ostaline.

Koliko si romalo, pismo, predno si meni prišlo v roké! Iz Aleksandrije do simo, to ni kratek pot! Srečno si priplulo do mene, a tem nesrečneje si od mene sprejeto. En pogled na poštni pečat kraja, od kod si odpotovalo, en pogled na meni znano pisavo tvojega naslova, in uže si zapadlo kot žrtva mojej neusmiljenej roki, koja te je plamenu svetilnice izročila, da te pokončá. Kakó hlastno si gorelo! A ta požar je trajal samo malo trenotkov, in kmalu je bilo končano. — Samo malo trenotkov večé svitlobe, a potem brzi nje konec, zopetna tmina! Takó je meni prijazna luč radosti za trenotek razsvitljevala s svojimi blagodejnimi žarki notranjost, a takó je tudi v njej naenkrat postala tema, ko jej je prevara odtegnila svitle žarke luči. —

Ženska sem, a vendar nisem bila radovedna, kaj stoji v pismu. Meni je ono bilo namenjeno, a njega besede niso mi postale znane. Junaški čin sem storila. Takó velja! — Njegovim besedam nisem nikdar zaupala; naj bi zdaj verovala njegovemu pismu? Kaj je potrpljiveje nego košček četirioglatega papirja? Papir je takó prijazen, da enako sprejema najsvetejše resnice, kakor najčrnejše laži. Toda dosti o tem. Iz pepela je uže postal prah; stotnik, jesenskemu pihu sem ga izročila! —

Čemu zapisujem svoje spomine? —

Nesrečna misel! Ni-li baš ta dnevnik kriv, da se vsak dan bolj pogrezam v otožnost? Gorkeje me nikdar ne pekó srčne rane, nego kader razkrijem tebi, drobna knjižica, svoje drugim neznane tajnosti. Kolikorkrat te odprem, tolikokrat se prepričujem svoje nesreče. Kajti ondaj uglobljena v eno samo misel, misel na njega, dajem srcu priliko potoževati se na svoje brezštevilne bolesti. Morebiti, da ko bi svojemu dnevniku ne izročevala vsakega tudi najmanjšega dogodljaja, in vsakega svojega občutka, bila bi mirneja in bi manj čutila svojo nesrečo. Kajti izpraznivši kupo bridkosti, kojo mi usoda vsak dan vnovič napolnjuje, pozabila bi grenkosti preje izpitih kup. A takó, kader odprem svoj dnevnik, in me vsaka stran spominja prestanega, pomnožuje se mera mojega trpljenja.

In to drobno srce, koje mi bije v prsih, kako mi zamore ono toliko nemira delati? Verovala ne bi, ko bi črno na belem ne videla napisano. — Ali naj tedaj popustim to nehvaležno delo, koje mi prinaša oteženje mesto polajšanja, ali pak naj ga še nadaljujem? — Kdo mi dá odgovor na to vprašanje? —

Vendar, komu čem pisati svoje spomine, ako oni celó meni delajo tegobo? — Koga bi ganile besede, narekovane od mojega dekliškega srca, ako bi res kedaj moj dnevnik prišel kojemu človeku pod

oči? — «Svet je podoben advokatu», pravi nekje Lord Byron. Človeku nasproti on hlini sočutje, ga pomiluje, se morebiti z njim tudi joče; a za hrbtom nesrečneža, kakó ravna on?» — Pa saj jaz ne maram za svet, in ga ne prosim pomilovanja. Po enej samej prijateljskej duši še hrepenim, po enem samem prijateljskem srci, kojemu bi smela brez boječnosti zaupati, kar me sedaj muči.

Kakó sem tega potrebna! Še one redke tovarišice, koje imam, so me zadnji čas popolnoma zapustile, ker pravijo, da jim nosim prečemeran obraz, da sem jim preresna, da bi moje lice sedaj bilo pravi kinč samostanu, ker je tako blede, tako velo postalo. Tako govore one, ki bi v prsih morale imeti čuteče, ker žensko srce.

Ali stoj! Jaz naj bi pri takih metuljčkih iskala sočutja? — Ne, ne, ni mi mogoče. Samovoljno se jih še jaz hočem izogibati, in se tembolj sama v sebe zaklepati.

Sicer pak ne iščem v tem njih ravnanji krivnje proti meni. Kakor ljubi žalosten človek samoto in se rad tihim ljudem pridružuje, tako vesel človek le veselih družb in smehljajočih lic išče. Sploh ljudje otožnost jako strogo sodijo. Jaz nočem trditi, da ima otožnost vselej spoštovanja vredne vire. Ne; predobro vem, da je otožnost mnogokrat nasledek brezposelnosti. Ali moja otožnost ni taka; to lahko

trdim. Tudi vem, da je ne more in ne bode mogel vsaki človek prav umeti. Zato me nemalo veseli vedeti, da imamo mej pesniki vsaj ktereга, ki mileje sodi enake vrste ljudi, kakoršna sem jaz, in to še v pravem smislu možaka, ki je bil ves drugi del svojega življenja jako strog proti sebi: Vittorio Alfieri. «Ne, bodimo prenagli», tako on govori, «v sodbah ljudij, kojim čelo vedno temni oblak otožnosti. Otožnost je mnogokrat prirojena človeku, kakor so mu prirojene druge duševne in telesne lastnosti; in revček, ki jo v sebi nosi zakleneno, si mnogokrat sam ne ve raztolmačiti, zakaj ga ona tako neprestano spremlja» — Zato dovoli, modri Alfieri, da tudi jaz na-se obračam tvoje milosrčne besede, in da mislim, da si jih ti za-me, prav za-me napisal. To mi bode odslej v nemalo tolažilo.

Čému sem danes, ker ni nedelja, cerkev obiskala? — Vselej kader poslušam svoj notranji glas, imam potem vzrok biti s seboj nezadovoljna.

Z neko neugodno nemirnostjo sem danes vstala in nekaj me je vodilo tija v tihoto božjega hrama iskat onega blagega miru, kojega zastonj iščemo v hrupu sveta. Mira, pokoja, udanosti v lastno usodo sem ondi prosila, in uže so se me polastili ti nebeški darovi, ko mi nek šepet pride na ušesi in me vzdrami iz pobožnosti. Tam na podnožji stranskega

oltarja sta klečala cvetoči kmečki par, ter pobožno poslušala besede, koje jima je govoril duhovnik, ki je blagoslavljal njuno zvezo. —

One priproste, srčne besede duhovnika in ono pobožno vedenje poročencev vzbudilo je mojo pozornost. Pozabila sem na sebe, pozabila na svetost kraja, kjer sem bila, in imela oči in čuvstva samo za prizor, koji se je vršil v mojej bližini.

Svatovska družba se je razšla, sveče oltarja so bile upihnene, cerkev se je izpraznila, a jaz sem še vedno klečala na svojem mestu.

O blagor, blagor tebi, kmečko dekle, mislila sem pri sebi, ki, kakor se mi vidi, si s trdnim korakom in vedrim čelom se približala oltarju, da svojo roko položiš v roko svojega ženina. Skoro da ti zavidam tvoj stan. Saj, kakor vsaj jaz mislim, ve kmečke hčerke uživata več svobodnosti pri izbiranju svojih ženinov, kakor me gosposka dekleta. Pri nas le malo kedaj velja srce pri sklepanji zakonov. Na mnoge in mnoge druge okolščine se pri nas prej ozir jemlje, nego na najpotrebnejše: «al srce se s srcem sklada». Nas ne prašajo, ali čutimo ljubezen do ženina ali ne; poglavitno je le to, da je dekle «preskrbljeno». Oh zakaj se nisem i jaz kot kmetica narodila? —

Ali, kdo ve, ali je bila resnična ona blažena radost, koja je danes toliko krasila ono kmečko

nevesto? Kdo vidi v skrivnostni hram človeškega srca? —

Srce moje, zakaj si tako sumljivo? Je-li to blago, je-li to plemenito, da vedno le na najhuje misliš? Zakaj-li ne bi ono vedro čelo današnje neveste značilo resnične srčne zadovoljnosti? — Kaj ne, da le zato sumiš, ker se bojiš, da ne bi bilo i moje čelo enkrat temu-le podobno, kader bi se i jaz enkrat z istim namenom približala oltarju? —

Pojdi, srce moje, nezadovoljna sem s teboj! Imela sem te za blaže, nego v resnici si! Ostro te hočem zopet držati.

Česlav želi z manoj imeti snidenje. Listek, ki mi prinaša v priprostih besedah njegovo željo in mi naznanja kraj snidenja, priča mi dovolj, da ni moja sanja. —

Tedaj nocoj o mraku, po odzvonjeni zdravej Mariji, v kolibi našega vrta, naj ga pričakujem, ondi imam v «prvič» in v «zadnjič», kakor v listku poudarja, z njim govoriti? — Kako mi bije srce! Oj pridi, pridi mrak, o zaidi solnce, oj oglasite se kmalu iz zvonika, vi večerni glasovi! Oj pridi, ti težko pričakovani trenotek snidenja!

Prvo snidenje in ob enem zadnje! Preveč za moje srce! Toda mirnosti zdaj potrebujem. O srce moje, pusti, naj te zdaj objamejo vesela čuvstva; ne

udaj se uže naprej hudim mukam ločitve. Saj snidenje bode pred, in mej tem, da bodem uživala blagost njegove bližine, bo tebe, srce, navdajala tolika in takoršna radost, kakoršna te še ni do zdaj. Kaj hočeš tedaj več? — In ako bi ti res potem nikdar več ne uživalo enake sreče, bodeš pa ondaj po njej izgubi žalovalo.

O nebeške zvezdice, danes vas ne bode vabila na nebo vaša vsakdanja opazovalka, prašajoč vas, kje je on, kaj on dela. Ona se ne bo danes zamaknila v vašo svitlobo; kajti dve svetleji zvezdi, nego ste ve, jej bodo nocoj blestele: njegove oči. — O zaidi kmalu, ti slabotno jesensko solnce! — Pogum, srce! Bodi mi, prosim te, vsaj še danes lahko, saj potem nočem več staviti ovir tvojim čuvstvom.

Srečni trenotki, koje sem prebila v njegovem društvu, zakaj ste izginili tako brzo? Da bi bili večni ostali! — Na svetu, vem, je vse minljivo, a vendar najkrajši obstanek ima menda ona kratka doba veselja, s koje se vsaki človek več ali manj seznanil v svojem življenji. Eno srečno uro sem vendar danes imela, prvo v svojem življenji, a za njo, kakor mi vse kaže, bode sledila vedna bol in malodušnost, a meni nesrečnici ne bode drugo ostalo od te kratke sreče, nego toženje po nje spominu.

Ali sem pa danes bila v resnici srečna? Sme se-li ona sreča zvati prava, ko mora srce, mej tem ko jo uživa, zadušiti minulost, uživati s trepetom sedanjost, bati se ob enem bodočnosti? — A vendar sem pri vsem tem bila srečna. —

Šel je, videla ga ne bodem nikoli, nikoli več. Zvala ga ne bodem nikoli več svojega, a vendar se še ne morem solziti. Žalost po njegovej izgubi se še le rahlo dodeva mojega srca. Zakaj? Ker še mi sumijo po ušesih njegove besede, s kojimi mi je razkril neko tajnost svojega življenja. Kolika udanost je sijala iz teh besed! Še čutim gorki stisek njegove tresoče roke, v kojoj je moja tako dolgo počivala, in srce moje še bije v radosti, mené še vedno bivati v njegovem društvu. Človek ne bi hrepenel doseči enkrat više in večje sreče nego so zemške, ko bi se mu takoršna sreča, kakoršna je mene danes obiskala, prepogostoma prikazovala. Oh, kako je tedaj bilo? —

Iz zvonika je še odmeval zadnji udarec večernega zvona, ko je nekaj blizu mene zašumelo. V polumračnej senci kolibe spoznala sem koj v visokej podobi, koja je pripognena stopila v nizko z zelenjavo preraščeno kolibo, svojega Česlava. Čuvstva, koja so me navdajala skoz cele pol ure, se baš tako malo dajo popisovati, kakor se močno čutijo. Dosti bodi, ako povem, da sem prvi trenotek, ko je on meni stal navzlic, skoro bila izgubila zavest. Za

dva kipa, izražajoča otožnost, bil bi naju lahko kdo imel, ko bi bil naju tedaj opazoval. Ne vem, kako dolgo sva si tako navzlic stala, brez besede, s povešenimi očmi. Ona mrtvaška tišina, koja je mej nama vladala, in celo položenje v tem trenutji sta tako čuden utis na mene napravila, da so mi skoraj onemogle telesne moči. Utrujena se naslonim na debeli steber brezlistne murbe pri kolibi. On, to vidé, poskoči k meni, rahlo me prime za roko in deje: «Gospodična, prepričan sem, da kader zveste vzrok tega najnega nočnega snidenja in pa moje pričujočnosti, spremljane od te moje zamolčljivosti, bode se v vas vzbudila boječnost, dvom in bol. Oprostite, gospodična, toliko mojo drznost; odpustite mi, dobra Irma, zmedenost, meni ubogemu človeku, kojemu manjka v tem trenutji poguma, delati takemu nežnemu bitju, kakor ste vi, tudi najmanjšo bolest. In tudi, Irma, ker se ne čutim v tem trenutji dovolj močnega, sebe obsoditi v duševno smrt . . .» —

Dotik njegove roke, njegove meni celoma nerazumljive besede vzdramijo me k življenju. Povzdignem glavo, uprem oči v njega, hočem nekaj povedati, a beseda mi zastane. Moje oko ne more prenašati njegovega otožnega pogleda. Glava mi zopet zleze proti prsom, oči se mi obrnejo proti tlom.

Kako se je dalje zgodilo, sama ne vem. On je sedel na klop in jaz zraven njega. O človeški

govor, zakaj nimaš v svojem neizmernem slovarji tudi tako besedo, s katero bi zamogla dostojno izraziti, kaj mi je ondaj čutilo srce?

Ko se je vroča moja glava nehoté naslonila na njegovo ramo, je on ves ginen mi stavil to-le vprašanje: «Irma, ali se čutite dovolj krepko, poslušati me do konca, kar vam imam in moram razkriti? Ali imate dovolj močij udati se usodi, kakor sem se jaz?» —

Nisem odgovorila na njegovo prašanje, in vendar je on spoznal iz mojega obnašanja, da sem pripravljena, za-nj vse, vse prenesti.

Zdaj si je pogladil z visocega čela lasi, prsa so se mu visoko vzdigovala, beseda mu je skoro zastajala, ko je, poljubujé mojo roko, bolestno začel: «Irma, zakaj sva se srečala v življenji?»

Dolgo molčanje je sledilo za tem vzdihom. O Bog, o Bog, kaj bodem neki zvedela? —

«Ali veste, Irma», nadaljeval je on polagoma, «da uže predno sem vas spoznal, da, celó predno sem se bil narodil, je bila določena moja usoda? — Imel sem strijca, koji je umiraje oporočil vsem svojim netjakinjam izdatno premoženje, a s to pogodbo, da vsaka izmej njih, ako se omoži, mora cerkvi posvetiti svojega prvorojenega sina. Ako bi pa ta ne hotel vstopiti v duhovski stan, ondaj se ima razdeliti ona od netjakinje podedovana vsota mej ubožce iste

cerkve. Irma, ali treba, da nadaljujem? Ne slutite li uže zaključek mojega žalostnega pripovedanja? — Mene je usoda izvolila za prvega rojenca mnogobrojne družine. Očeta, vzdrževalca družine, sem uže pred leti izgubil. Irma, Irma, ubogo udovo, moja mater s šesterimi otroci, naj bi jaz deval ob kruh? A to bi se zgodilo, ako bi poslušal glas svojega srca in hotel sebe in vas, Irma, osrečevati.»

Solze, koje so mi mej njegovim govorjenjem doslej močile lica, ustavile so se naenkrat kot začarane pri slednjih njegovih besedah. Poskočim urno na noge in rečem mu s slovesnim glasom: «Jaz priznavam blage namene, ki se sedaj v vašem srci borijo z vašimi čuvstvi, prijatelj Česlav. Zdi se mi, da uže sedaj čujem jok vaših bratcev in sester, kruha prosečih; zdi se mi, da čujem spremljati me kletev obupajoče vaše matere.» — In predno sem to izgovorila, stegnil je proti meni roké, jaz pa sežem v njegove, in njegove srčne besede: «Hvala, hvala, Irma, za toliko blagodušnost», poplatile so mi uže tedaj en del moje žrtve. In še je roké držal objeti, ko povzdigne oči proti nebu in z glasom na pol molečim, na pol prisegajočim polagoma izusti: «O Irma, Irma, še-le zdaj čutim, kaj si ti meni, še-le zdaj vem, kaj izgubim s tvojo odpovedjo! Prisegam, da ne bo nikdar nobena strast oskrunila mojega čistega srca, koje je bilo svetišče tvojej ljubezni. In

te roke, koje so zdaj tebe, Irma, objele, nikdar ne bodo več objele druge! Srečna bodi, Irma! Videla me ne boš nikoli več, čula ne boš več mojega glasú! Še jutre zapustim domovino, ta sveti kraj najne ljubezni! V daljnem, tujem mestu pojdem v tihi samostan, da tam slečem to obleko in jo zamenim z meniško, da molim neprestano za tebe, za bodočo tvojo srečo. Irma, bodi srečna!» — In po teh besedah je izginil. —

Ali sem res takó slabega lica, ali moje zdravje res tako hira, da je celo mačeha obračala svojo pozornost na to? Odposlati me namreč hoče na selo k nekemu sorodniku, da bi okrevala. Ubogati jo hočem in iti, kamor ona želi. Toda ne zato, da bi ozdravela — kaj bi meni pomagalo zdravje, kaj življenje sploh? — temveč le zato, ker sebe smatram za igračico usode in kot taka ne poslušam več svojih želij, ne lastne volje, in se tako tudi ne upiram več tujej. Naj me tedaj ona pošlje, kamor hoče; saj ni ga več kotička na zemlji, kjer bi si želela biti!

Naše življenje, koje podaljšati si toliko prizadevamo, kaj-li je neki? — Ako smem soditi življenje vseh ljudij po svojem, ono ni družega, nego kratka doba cvetja in dolga venenja. Naj bi se tedaj jaz bala smrti, koja, kakor sodijo nekoji moji znanci, mi

je uže za petami? — Starost ni tako bridka zaradi tega, ker v njej človeku dan za dnem hirajo moči, temveč zató, ker v njej upi čem dalje bolj ugašajo. — Ako bi pa smrt res štedila moje mlado življenje, vrinile bi se meni morda še kedaj prejšnje moči, a izgubljenih upov mi nikdo na svetu ne bo mogel več povrniti. Čemu bi tedaj dalje živel? —

Oddaljenost je srčnim ranam to, kar je veter ognju. Veter ugaša posamezne majhne plamenčke, a oživlja velike požare. — Upala sem, da ko bodem za nekoliko časa zapustila kraj, kjer me vsaka stezica, vsak kamenček spominja njega, da se bodo, ne sicer zacelile, a vsaj utešile srčne rane. Ali zmotila sem se. Vrnila sem se domu duševno in telesno bolj pobita, nego sem odšla. Menila sem, da me več nobena stvar na svetu ne mika; ali zdaj stoprav sem se prepričala, kakó ljub, kakó močno ljub je mojej duši kraj, kjer sem toliko prestala. Zraven druge srčne bolesti vznemirjala me je ves čas, ko sem bila iz doma, še tožnja po domu.

Srce nesrečneža je bolj nagneno čuvstvu ljubezni nego srečneža. Nesrečnežu se srce naenkrat vname za njo in ljubi brez hinavščine. Nezgoda je, koja sili k iskrenej ljubezni. Le s tega stališča si tolmačim naglost, s kojoj se mi je on ukradel

v srce, in svojo ognjenost do njega. Nesrečnejši vsega sveta so si najboljši prijatelji.

Ljubezen in bol sta prava srčna dvojčka. Oba je enako pretresata, oba je enako razburjata, oba je enako omamljata, kader se ga lotita. In vendar čudno! kako različne ste si tudi one. Prava ljubezen namreč se samo enkrat z vso svojo močjo srcu prikazuje, mej tem ko se mu bol stokrat in stokrat približuje, in to vselej huje, vselej obupneje.

In vendar človek ni popolni gospodar svojega srca in svojih čuvstev. Nekoliko uže, s hudim in po krepkem prizadevanji; ali nikdar naj ne misli, popolnoma razrušiti tega, kar je združila, vzbudila in kar vodi nevidna moč prirode.

Dneve imam, ko se sama sebi začudim. Povlaščuje se me namreč taka blažena udanost, da z neko posebno mirnostjo zamorem misliti na njega, edinega, kojega srce je bilo, bije in bode bilo za-me. A zopet imam dneve . . . toda čemu jih tukaj popisujem? — Dobrotni Bog, milost, milost! Ne obsojaj me, ne zametuj me ondaj, ko v obupnosti moja usta izrekajo svojo sodbo nad tvojo mene obvladajočo voljo! —

Vselej mi kri zastaja po žilah, vselej mi se črno dela pred očmi, kader srečavam človeka v meniško obleko opravljenega, čeravno mi je oseba popolnoma neznana. Obleka, obleka je tedaj edina, koja mi takó razdražuje vse živce? — Oj Bog, jaz mislim, da ne bi prestala trenotka, ko bi njega srečala oblečenega v ono meni usodepolno obleko!

Večkrat dajem si vprašanje, ali bode moje življenje vedno tako brez koristi teklo, kakor do zdaj, in bo li vedno tako temno, vedno tako prazno, tako ničevo, a vselej dobivam žalosten odgovor od mojega srca in razuma. Da, da! Ko nam prva doba življenja izgine brez radosti, brez zaklada ugodnih spominov, tudi ostalo življenje ostane potem pusto, brezplodno, kakor oni kos zemlje, kojemu je odrekla priroda življev rodovitnosti.

Mnoge reči so uže postale plen časa, in vendar naša vera ni še upešala. — In res, še misliti ne smem, kaj bi zdaj lahko iz mene bilo, kaj bi iz mene še-le postalo, ko bi neutrudoma ne izročevala svojo bolestij prepolno dušo vedno odprtemu naročju tolažilne vere! Zató o svet, bodi dobrotljiv, bodi milostljiv, in ne zabranjaj v svojej prenapetosti obupanemu in trpečemu človeštvu edinega vira, iz kojega mu ne-prestano vró upi in tolažbe za mnogobrojne nesreče:

vira božje besede. Pusti, naj upa, naj veruje, da njegovo obilno trpljenje ne bode ostalo brez plačila! O jaz vem za neprecenljivo tolažbo tega upanja.

Po vsej moči sem si prizadevala, pozabiti ga; ali vsa prizadevanja so zahman. Izbrisala bi si ga morebiti nekoliko iz spomina, ko ne bi več kolena upogibala k molitvi, ko ne bi več svojega duha povzdigovala k nebesom. Vselej, kader mólim, stopa mi pred dušo njegova podoba. Tedaj tudi njega vidim sklonjenega k molitvi; mojemu ušesu se zdi, kakor da ga čujem med molitvijo šepetati moje ime, in ondaj tudi moja usta nehoté šepečejo njegovo. —

Ne bom ne popustila molitve samó zato, da bi njega pozabila. Saj je baš spomin na njega, koji oblažuje mojo molitev, saj je baš spomin na njega, ki me sili verovati, da je naše življenje le prehod v drugo, boljše življenje, koje se nam ima začeti še-le onkraj groba. — Da! tam nad zvezdami je prava domovina vseh sirot in trpinov. Le tja gor sme se ozirati oko trpečega, s prepričanjem, da srčni njegovi vzdihni ne ostanejo brez odmeva. Zato nočem več zdvajati. Dobra hočem biti, udana, potrpljiva. Saj, kolikor dolgo bi utegnilo še biti moje življenje, vendar večnosti nasproti bi ono bilo le kratko.

Dragi moj dnevnik! Sprejmi mojo zahvalo, ker si me spremljal dve celi leti po trnjevem potu mojega življenja. Tvoje strani niso še vse napolnjene. Še mnoge so prazne in mojemu peresu na razpolaganje. Vendar dosta bodi! Moje pero se tebe več ne dotakni! Ni sicer mnogo, kar sem ti izročila, a vendar je dosti, da, še preveč.

V teh vrsticah se razvijajo in sklepajo dogodki in usode enega človeškega bitja — mene same. V tvojih vrstah je shranjen moj največi zaklad. Kar se mi bode pripetilo v poznejšem življenji, to bode le pristranski brezcceni dostavek mojemu življenju. Naj tedaj ono meni izgine brez posebnega spomina!

